

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री वैद्यनाथ उपाध्याय
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला

मुद्दा नं. ०७०-CI-०६९३

मुद्दा : नामसारी निर्णय दर्ता बदर दर्ता ।

जिल्ला सिराहा गा.वि.स. माडर वडा नं. १ बस्ने जगतनारायणको हकमा अनुमती
लिएकी ऐ.ऐ. बस्ने कारीदेवी यादव१
ऐ.ऐ. बस्ने नारायण यादव.....१
ऐ.ऐ. बस्ने नागेश्वर यादव.....१

पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

जिल्ला सिराहा गा.वि.स. माडर वडा नं. २ बस्ने पाण्डव प्रसाद यादव.....१
ऐ.ऐ. वडा नं. १ बस्ने चन्देश्वर यादव.....१
ऐ.ऐ. बस्ने सिधेश्वर यादव.....१

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

शुरू तहमा फैसला गर्ने :- मा.जि.न्या. श्री रमेशकुमार खत्री
सिरहा जिल्ला अदालत ।

पुनरावेदन अदालतमा फैसला गर्ने :- मा.न्या. श्री दीपककुमार कार्की
मा.न्या. श्री कुमार चुडाल
पुनरावेदन अदालत, राजविराज ।

पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०६७।५।७ को फैसला न्याय प्रशासन ऐन,
२०४८ को दफा १२(१) (क) र (ख) बमोजिम दोहोर्न्याई हेर्ने निस्सा प्रदान भई दायर हुन
आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार रहेको छ :-

स्व. बबुए दासको दुई छोराहरुमा जेठा स्व. लखन दास र माहिला स्व. सीताराम दास भएकोमा हामी फिरादीका पिता सीतारामले लखन उपर यसै अदालतमा अंश मुद्दा दायर गरेकोमा अंश नपाउने गरी फैसला भए उपर सीतारामको सगरमाथा अञ्चल अदालतमा पुनरावेदन परी सो अदालतबाट अंश पाउने ठहरी फैसला भएकोमा लखनले सो फैसला उपर धनकुटा क्षेत्रीय अदालतमा अनुमतीका लागि निवेदन दिई कारवाही हुँदा मिति २०४४।३।९ गते लखन दास र सीताराम बीच अंश लिनदिनु गरी मिलापत्र हुँदा लखन नाम दर्ताको जिल्ला सिराहा गा.वि.स. माडर वडा नं. २ को कि.नं. २०१ को ०-७-९ मध्ये उत्तर तर्फबाट ०-३-१४- $\frac{1}{2}$ र घरबासको मिन्हा नं. ८ को ०-०-२ मध्ये उत्तरबाट ०-०-१ समेतका जग्गा अंशमा पाई जग्गा दा.खा. गर्न बाँकी रहेकोमा जग्गा पजनीको २(क) अनुसार जग्गा दा.खा. गर्न पाउने अधिकार हामीमा सुरक्षित नै छ । स्व. सीतारामको चार छोरोमा जेठा सिधेश्वर, माहिला म फिरादी नागेश्वर, साहिला म फिरादी नारायण र कान्छा म फिरादी जगतनारायण छौं । उक्त ज.वि. ०-३-१४- $\frac{1}{2}$ जग्गा हामी फिरादीको अंश भै आफैले भोग चलन गरी आएकोमा हाम्रो अंशको जग्गा मिति २०६२।१०।२७ गतेका दिन विपक्षी चन्देश्वरले आफ्नो नाममा नामसारी गराई अन्य व्यक्तिलाई बिक्री गरी दिएको मालपोत कार्यालय सिराहाबाट नक्कल लिई हेर्दा थाहा पायौं। कि.नं. २०१ को जग्गा नरबढी भै ०-८-५ कायम भै कि.नं. २०१ को ०-८-५ मध्ये पूर्वबाट सुकदेवलाई ०-२-८- $\frac{1}{2}$ बिक्री गरी कित्ताकाट भै कायम भएको कि.नं. २४५ को ०-५-१६- $\frac{1}{2}$ लखनकै नाममा बाँकी रही सो बाट समेत दक्षिण तर्फबाट ०-०-१२ जग्गा गंगालाई बिक्री गरी पुनः कित्ताकाट भै कायम भएको कि.नं. २८४ को ०-५-४- $\frac{1}{2}$ जग्गा मध्ये उत्तर तर्फबाट ज.वि. ०-३-१४- $\frac{1}{2}$ हामी फिरादीका पिताको भएको प्रष्ट हुँदा हुँदै विपक्षी चन्देश्वरले मिति २०५१।४।१२ गते द.नं. ५२६ बाट नामसारी गरी पाउन मालपोत कार्यालय सिराहामा निवेदन दिई नामसारी हुने गरी निर्णय समेत भै चन्देश्वरको नाममा नामसारी भएको निज चन्देश्वरको नाममा दर्ता भएको जिल्ला सिराहा गा.वि.स. माडर वडा नं. २ को कि.नं. २८४ को ज.वि. ०-५-४- $\frac{1}{2}$ जग्गा मध्ये पुनः मिति २०५२।२।१७ मा दक्षिणबाट ०-२-७ जग्गा हालै देखिको बकसपत्र गरी दिएकोमा कित्ताकाट भै कायम भएको कि.नं. ३२५ को ०-२-१७- $\frac{1}{2}$ जग्गा चन्देश्वरको नाममा रही सो जग्गा मध्ये उत्तर

तर्फबाट ०-२-१५.८८ जग्गा हामी फिरादीको अंश रहेको । विपक्षी चन्देश्वरले मिति २०५८।१।४ गतेका दिन र.नं. ७०७५ बाट विपक्षी पाण्डव प्रसाद यादवलाई उक्त कि.नं. ३२५ को ०-२-१७-^१/_२ मध्ये दक्षिणतर्फबाट ज. बि. ०-१-५-^१/_२ जग्गा बिक्री गरेकोमा कित्ता काट भै कि. नं. ४२० को ०-१-५-^१/_२ विपक्षी पाण्डव प्रसादको नाममा र कि. नं. ४२१ को ०-१-१२ जग्गा विपक्षी चन्देश्वरको नाममा कायम रहेकोले जग्गा पजनीको १७ नं. को हदम्याद भित्र यो फिराद दायर गर्न आएका छौं । तसर्थ हाम्रो प्रमाण बुझि कि.नं. २८४ को ०-५-४-^१/_२ जग्गा मिति २०५१।४।१२ मा विपक्षी चन्देश्वरको नाममा नामसारी गर्ने गरेको निर्णय बदर गरी विपक्षी पाण्डव प्रसादलाई मिति २०५८।१।४ गतेका दिन र.नं. ७०७५ बाट राजीनामा गरी दिएको कि.नं. ४२० को ज.वि. ०-१-५-^१/_२ मध्ये उत्तरबाट ज.वि. ०-१-३.८८ जग्गाको पाण्डव प्रसाद नामको दर्ता बदर गरी कि.नं. ३२५ कित्ता काट भै विपक्षी चन्देश्वर यादवका नाममा कायम भएको कि.नं. ४२१ को ज.वि. ०-१-१२ जग्गाको दर्ता बदर गरी हाम्रो नाममा संयुक्त दर्ता गरी पाउँ भन्ने वादीहरूको संयुक्त फिराद पत्र ।

विपक्षीका पिताले अंश मुद्दाको मिलापत्रबाट प्राप्त गरेको दावी लिएको जग्गा होइन । चन्देश्वरको पिता लखन दासले आफ्नो जिवनकाल कै जग्गाहरू बिक्री गरेको र लखन दासको मृत्यु पश्चात निजको छोरा चन्देश्वरले मिति २०५१।४।१२ मा नामसारी गराई आफ्नो नाममा दर्ता गराई मिति २०५२।२।१७ मा कपिलदेवलाई बकस दिएको जग्गा निज कपिलदेवले सोही मिति देखि भोग गर्दै निजले म प्रतिवादीलाई २०५८।१।५ गतेमा बिक्री गरी दिएको, मिति २०५८।१।४ मा म प्रतिवादीलाई प्र. चन्देश्वरले बिक्री व्यवहार गरेको दिन देखि नै मैले दक्षिणबाट कम्पाउण्ड समेत लगाई घेरबेर गरी भोग चलन गर्दै आएकोमा दावीको जग्गामा विपक्षीहरूको हक नभएकोले हकदैया विहिन प्रस्तुत मुद्दा खारेज गरी पाउँ । वादीले फिरादमा दक्षिणतर्फबाट सिंघेश्वरले ०-०-१८.६२ भोग चलन गरी आएको भन्ने विपक्षीको कथन झुठा हो । निज सिंघेश्वरलाई अ.वं. १३९ नं. बमोजिम बुझी पाउँ भन्ने प्रतिवादी पाण्डव प्रसाद यादवको मिति २०६३।१।१५ गतेको प्रतिउत्तर पत्र ।

वादीको पुस्तावली सत्य भए तापनि सो बाहेक वादीले लिएको दावी झुठा हुनुका साथै वादीको दावीबमोजिम नामसारी निर्णय दर्ता समेत बदर हुनु पर्ने होइन म उपरको कुनै दावी

पुग्नु पर्ने होइन । यसमा वास्तविकता के हो भने मिलापत्र हुँदा वादी प्रतिवादी मध्ये कोही पनि उपस्थित भएका छैनन् । मिलापत्र हुँदा म प्रतिवादीको पिता लखन दास समेतको उपस्थिति नभएको र कि.नं. २०१ को जग्गाबाट अंश नै नलिने भनी भएको आपसी सम्झौता अनुसार मिलापत्र गर्ने भनी मिलापत्र गर्न जाँदा भुलबाट लखन दासको नाउँमा दर्ता नै नभएको कित्ता नम्बर र क्षेत्रफल उल्लेख गरी कि.नं. २०१ बाट समेत भनी मिलापत्र भए पश्चात विपक्षीकै पिता सीताराम यादवले सोही अवस्था अर्थात् २०४४ साल श्रावण १५ गते आफ्नो जेठा छोरा सिंघेश्वर यादवलाई मन्जुरी साक्षीमा राखी कि.नं. २०१ को जग्गामा मेरो अंश छैन भनी घरसारमा मन्जुरनामा लिखत पिता लखन दासलाई गरी दिनु भएको आधार समेतबाट पिता लखन दासले मिलापत्र पश्चात पनि जग्गा बिक्री व्यवहार गर्नु भएको र पिताको मृत्यु पश्चात म प्रतिवादीले नामसारी गराई बिक्री गर्दै आएको छु । अ.वं.१३९ नं. बमोजिम विपक्षीहरूको दाजु सिंघेश्वर यादवलाई बुझी पाउँ । वादीले दावी लिएको जग्गामा मैले २०५८ साल मै घेरबेर तारबार लगाई सम्पूर्ण ०-१-१२ जग्गा मेरो भोग चलनमा रहेकोले सो सम्बन्धमा दावीको जग्गाको नामनक्सा तथा भोग चलन विषयमा सर्जमिन बुझी पाउँ र दावीको जग्गामा विपक्षीहरू समेतको हक नभएकोले वादीको फिराद अ.वं. ८२ नं. समेतको आधारमा खारेज गरी पाउँ भन्ने प्रतिवादी चन्देश्वर यादवको मिति २०६३।१।१५ गतेको प्रतिउत्तर पत्र ।

वादी दावीको जग्गा देखेको छु । सो जग्गा चन्देश्वरको पिता लखन जिवित रहन्जेल निजले र सो पश्चात नामसारी गराई चन्देश्वरले भोग चलन गर्दै आएका छन् । सो जग्गामा चन्देश्वरको घरहरू (खपडाको) दरबाजाहरूसमेत छ । साथै पाण्डवले खरिद गरेको दिन देखि र बकसपत्र पाएको दिन देखि निज पाण्डवको हक भोगमा रही कम्पाउण्डवाल समेत लगाएका छन् । निजकै भोग चलन छ । दावीको जग्गा पिता सीतारामको हक भोगमा तथा मेरो भोगमा थिएन । दावीको कि.नं. २०१ को जग्गा लखनको नाममा दर्ता नै थिएन । भूलबस मिलापत्रमा लेखिन गएकोले मेरो पिता सितारामले मेरो रोहवरमा बसी दावीको जग्गा प्रतिवादी चन्देश्वरका पिता लखनलाई अंश लिनु भनी व्यहोरा खोली मिति २०४४।४।१५ गतेमा दिन मन्जुरनामाको लिखत समेत गरी दिएका छन् । सोही

कारणबाट मेरो पिताले दा.खा. दर्ता गराएनन् र म तथा मेरो भाई समेतले गराएनन् भन्ने अ.बं. १३९ नं. बमोजिम बुझिएका सिंघेश्वर यादवले गरेको वयान ।

डोरबाट भै आएको मिति २०६३।११।२६ गतेको नापनक्सा मुचुल्का मिसिल सामेल रहेको ।

डोरबाट भै आएको मिति २०६४।६।५ गतेको हक भोग सम्बन्धको सर्जमिन मुचुल्का मिसिल सामेल रहेको ।

वादी दावीमा उल्लेखित प्रतिवादी चन्देश्वर यादवका नाममा रहेको कि. नं. ४२१ को ०-१-१२ जग्गाको हदसम्म मिति २०५१।४।१२ को नामसारी निर्णय बदर भै सो अनुसार प्रतिवादी चन्देश्वर यादवका नाममा रहेको दर्ता बदर भै सो कि. नं. ४२१ को ०-१-१२ जग्गा वादीहरूका नाममा दर्ता समेत हुने ठहर्छ । आफ्नो समेत हक भएको जग्गामा यी प्रतिवादीले २०५८ सालमा नै पक्की पर्खाल लगाई भोग गरेको कुरा सो जग्गाको उत्तर तर्फको जग्गा भोग चलन गरी रहेका यी वादीहरूले सोही मितिमा थाहा पाएपछि सोही अनुसार नालिस गर्नुपर्नेमा मिति २०६२।१०।१७ मा थाहा पाएको भनी कथित मिति कायम गरी नालिस गरेको देखिएकाले प्रतिवादी पाण्डव प्रसाद यादवका नामको कि.नं. ४२० को जग्गा मध्ये ०-१-३.८८ को जग्गा दर्ता बदर गरी दर्ता गरी पाउँ भन्ने वादी नागेश्वर यादव समेतको दावी मुलुकी ऐन ज.प. को १७ नं. को हदम्याद भित्रको नदेखिँदा मुलुकी ऐन अ.बं. १८० नं. ले खारेज हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको शुरु सिराहा जिल्ला अदालतको मिति २०६४।९।२५ को फैसला ।

किता नं. २०१ को जग्गा कित्ताकाट भै कायम भएको प्रतिवादी चन्देश्वरको नामको कि.नं. ४२१ को हकसम्म दर्ता बदर गरी वादीको हक कायम हुने ठहर्‍याए उपर हाम्रो चित्त बुझ्ने छ । उक्त कि.नं. मा हक स्थापित भएको र कि.नं. ४२० को हकमा प्रतिवादी पाण्डव प्रसाद यादवको दर्ता बदर मुद्दा खारेज गर्ने गरी भएको फैसलामा चित्त बुझ्ने । फैसला वादी दावीमा सीमित भएर गरिनु पर्ने सर्वमान्य सिद्धान्त हो । जग्गा कैयौं वर्ष अगाडी खरीद गरी भोग गरेपनि त्यसले हदम्याद गणनालाई कुनै असर गर्दैन । वादीले प्रतिवादीबाट हस्तक्षेप भएको मितिले जानकारी पाउँछ र सोही मितिले थाहा पाएको मानिने

सर्वमान्य सिद्धान्त हो । विवादमा नरहेको नक्साको पर्खाललाई लिएर इन्साफ नगरी खारेज गरेको फैसला बदर गरी हक इन्साफ गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको जगतनारायण यादव, नारायण यादव र नागेश्वर यादवको पुनरावेदन अदालत राजविराजमा परेको संयुक्त पुनरावेदन पत्र ।

शुरु सिराहा जिल्ला अदालतको फैसला चित्त बुझेन । मिलापत्र भए पश्चात विपक्षी वादीका पिता सीताराम यादवले आफ्नो जेठो छोरा अर्थात वादीहरूको दाजु सिंघेश्वर यादवलाई साक्षी राखी गरी दिएको मिति २०४४।४।१५ को मन्जुरनामाको कागज पेश भएकोमा सो सम्बन्धमा केही बोलिएको छैन । हदम्याद नभएको फिराद खारेज हुनु पर्नेमा सो नगरी म पुनरावेदक प्रतिवादी चन्देश्वर यादव नामको दर्ता बदर भै वादीहरूको नाममा दर्ता समेत हुने ठहर्छ भनी भएको फैसला बदर गरी प्रतिउत्तर जिकिरबमोजिम गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको चन्देश्वर यादवको पुनरावेदन अदालत राजविराजमा परेको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा प्रमाणको मूल्याङ्कनको रोहमा शुरु सिराहा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६४।९।२५ मा भएको फैसला फरक पर्न सक्ने देखिँदा अ.व. २०२ नं. र पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम छलफलको लागि पुनरावेदन गर्ने प्रत्यर्थी मध्येका वादी प्रतिवादीलाई एक अर्कामा एक अर्काको पुनरावेदन सुनाई र पुनरावेदन नगर्नेका हकमा प्रत्यर्थी झिकाई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने मिति २०६६।१।२८ गतेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको आदेश ।

कि.नं. ४२१ को हदसम्म मिति २०५१।४।१२ को मालपोत कार्यालयको नामसारी निर्णय बदर भै वादीका नाममा दर्ता हुने र कि.नं. ४२० को हकमा ज.प. को १७ नं. को हदम्याद नघाई फिराद परेको हुँदा खारेज हुने भनी शुरु सिराहा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६४।९।२५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुन्छ । वादी नागेश्वर यादव समेतको र प्रतिवादी चन्देश्वर यादव दुवै पक्षको पुनरावेदन जिकिर पुन सक्दैन भन्ने पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०६७।५।७ को फैसला ।

पुनरावेदन अदालत राजविराजले गरेको फैसलामा चित्त बुझेन । क्षेत्रीय अदालत धनकुटाबाट भएको मिलापत्रका आधारमा लखनदासको नामको कि.नं. २०१ को जग्गा मध्येबाट प्राप्त गरेको ०-३-१४-^१/_२ जग्गा वादीको हो भन्ने कुरामा विवाद छैन । साविक कि.नं. २०१ कित्ताकाट हुँदै नयाँ कायम भएको कि.नं. २८४ को साविक जग्गा धनी लखनदास यादवको मृत्यु भएको, प्रतिवादी चन्देश्वर यादवका पिता लखनदासले मिलापत्रबाट आफ्नो हक परित्यमा गरेपछि चन्देश्वर यादवले उक्त जग्गा आफ्नो नाममा नामसारी गर्न पाउने होइनन् । गलत व्यहोरा उल्लेख गरी विपक्षले निवेदन गरी आफ्नो नाममा मिति २०५१।४।१२ मा मालपोत कार्यालय सिरहाबाट नामसारी गराएको निर्णय नै दुषित छ । प्र. चन्देश्वर यादवको उक्त सम्पत्तिमा कुनै सम्बन्ध छैन । नामसारी दर्ता हुने श्रोत समेत छैन । यस्तो अवस्थामा विपक्षीहरूले लेनदेन गरेको कि.नं. ४२० को जग्गाको लिखत बदर हुनुपर्नेमा हदम्याद देखाई उक्त कित्ता जग्गामा वादी दावी खारेज गरेको शुरुको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला सर्वोच्च अदालतबाट स्थापित कानूनी सिद्धान्त समेतको विपरित भै त्रुटीपूर्ण हुँदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१) (क) (ख) बमोजिम मुद्दा दोहोर्न्याई हेरी उक्त फैसला बदर गरी उक्त कि.नं. ४२० को जग्गाको विपक्षीको नामको लिखत दर्ता बदर गरी हाम्रो नाममा हक कायम दर्ता गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादीहरूको यस अदालतमा पर्न आएको निवेदन पत्र ।

यसमा निवेदक र विपक्षी चन्देश्वर यादवका पिताहरू लखन दास र सिताराम दास एकासगोलका अंशियार रहेका र निजहरू बीच अंश मुद्दा चली मिति २०४४।३।९ मा क्षेत्रीय अदालत धनकुटाबाट मिलापत्र भई अंश वापत प्राप्त सम्पत्तिको दाखिल खारेज नामसारी बाँकी रहेको अवस्थामा हदम्यादको प्रश्न उठाई दावी खारेज हुने भनी सिराहा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०६७।५।७ मा भएको फैसलामा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३ र ५४ को त्रुटि तथा ने.का.प. २०६६ कार्तिक, नि.नं. ८१९० पृष्ठ ११२९ मा प्रतिपादीत सिद्धान्त समेतको प्रतिकूल भएको देखिँदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१) (क) र (ख) बमोजिम मुद्दा दोहोर्न्याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिदिएको छ भन्ने यस अदालतबाट मिति २०७०।८।२४ मा भएको आदेश ।

नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदकका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री सानुबाबु पोखरेलले मेरो पक्षका बाबु सीताराम र लखनदास बीच अंश मुद्दा चली मिति २०४४।३।९ मा पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय अदालतबाट मिलापत्र हुँदा जिल्ला सिरहा गा.वि.स. माडर वडा नं. २ को कि.नं. २०१ को ०-७-९ जग्गामध्ये उत्तरतर्फबाट ०-३-१४-^१/_२ जग्गा मेरो पक्षको बाबुको भागमा परी नामसरी दा.खा. गर्न बाँकी नै रहेको अवस्थामा लखनका छोरा विपक्षी चन्देश्वर यादवले मिति २०५१।४।१२ मा आफ्ना नाममा नामसारी गराई कि.का. हुँदै कायम भएको कि.नं. ४२० को ज.वि. ०-१-५^१/_२ जग्गा विपक्षी पाण्डव प्रसाद यादवलाई मिति २०५८।१।४ मा राजीनामा पारीत गरी हक हस्तान्तरण गरेको कुरा मेरो पक्षले मिति २०६२।१०।२७ मा नक्कल सारी थाहा पाई ज.प. को १७ नं. को म्याद भित्रै फिराद गरेकोमा शुरू सिरहा जिल्ला अदालतले हदम्याद नाघी दायर भएको भनी सो हदसम्म फिराद खारेज हुने ठहर्‍याएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर गरी कि.नं. ४२० का हकमा समेत वादी दावीबमोजिम विपक्षीका नामको दर्ता बदर गरी मेरो पक्षको नाममा दर्ता कायम गरी पाउँ भनी र प्रत्यर्थी प्रतिवादीका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री रामहरि त्रिपाठीले दावीको कि.नं. ४२० को जग्गा मेरो पक्षले मिति २०५८।१।४ मा राजीनामाबाट खरीद गरी लिई सोही मिति देखि उक्त जग्गाको उत्तर र दक्षिण दुवै तर्फ पर्खाल लगाई भोग चलन गरी आएको, सो कुरा भै आएको नक्सा मुचुल्का समेतले पुष्टि गरेको अवस्था हुँदा काल्पनिक हदम्याद कायम गरी दायर गरेको फिराद खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालतको फैसला सदर गरी पाउँ भनी बहस गर्नु भयो ।

उपरोक्तबमोजिम दुवै पक्षका विद्वान कानून व्यवसायीहरूले गर्नु भएको बहस सुनी पुनरावेदन सहितका मिसिल कागजातहरू अध्ययन गरी निर्णय तर्फ विचार गर्दा शुरूले वादीको फिराद खारेज हुने ठहर्‍याएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला मिले नमिलेको के रहेछ र पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुनन सक्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा, बाबु सिताराम र लखनदास बीच अंश मुद्दा परी पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय अदालतबाट मिति २०४४।३।९ मा मिलापत्र हुँदा जिल्ला सिरहा गा.वि.स. माडर

वडा नं. २ को कि.नं. २०१ को ०-७-९ जग्गा मध्ये उत्तर तर्फबाट ०-३-१४-^१/_२ जग्गा बाबु सितारामको अंश भागमा परी दा.खा. नामसारी गर्न बाँकिनै रहेको अवस्थामा लखनका छोरा विपक्षी चन्देश्वरले झुठा व्यहोरा उल्लेख गरी निवेदन दिई मालपोत कार्यालय सिराहाबाट मिति २०५१।४।१२ मा आफ्नो नाममा नामसारी गराई कि.का. हुँदै कायम भएको कि.नं. ४२० को ज.वि. ०-१-५-^१/_२ जग्गा विपक्षी पाण्डव प्रसाद यादवलाई मिति २०५८।१।४ मा राजीनामा पारीत गरी दिएको र कि.नं. ४२१ को ज.वि. ०-१-१२ जग्गा विपक्षी चन्देश्वरका नाममा कायमै रहेको हुँदा उक्त कि.नं. ४२० को ज.वि. ०-१-५-^१/_२ मध्ये उत्तर तर्फबाट ०-१-३.८८ जग्गाको विपक्षी पाण्डव प्रसाद नामको र विपक्षी चन्देश्वरका नामको कि.नं. ४२१ को ०-१-१२ जग्गाको दर्ता बदर गरी हाम्रो नाममा संयुक्त दर्ता गरी पाउँ भन्ने वादी दावी भएकोमा दावीको सावीक कि.नं. २०१ को जग्गा मिलापत्र हुँदाका अवस्थामा लखनका नाममा कायमनै रहेको, भूलबाट मिलापत्रमा उल्लेखसम्म हुन गएको, फिरादीका बाबुको उक्त जग्गामा हकनै नरहेको हुँदा फिराद खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिउत्तर जिकिर भएको प्रस्तुत मुद्दामा दावीको कि.नं. ४२१ को हकमा दावीबमोजिम प्रतिवादी चन्देश्वर यादवका नामको दर्ता बदर भै वादीका नाममा दर्ता समेत हुने र कि.नं ४२० को हकमा मुलुकी ऐन जग्गा पजनीको महलको १७ नं. को हदम्याद नघाई फिराद दायर भएको भनी फिराद खारेज हुने ठहर्‍याएको शुरु सिराहा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला उपर कि.नं. ४२० को हकमा उक्त फैसला त्रुटीपूर्ण हुँदा मुद्दा दोहोर्‍याई हेरी इन्साफ पाउँ भनी वादीको निवेदन परी यस अदालतबाट न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१) (क) र (ख) बमोजिम मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान भै पुनरावेदनको रोहबाट पेश हुन आएको देखियो ।

वादीले फिरादमा उल्लेख गरेको वादीका पिता सीताराम यादव र प्रतिवादी चन्देश्वरका पिता लखन दास यादव बीच चलेको अंश मुद्दामा पूर्वाञ्चल क्षेत्रीय अदालतबाट मिति २०४४।३।९ मा भएको मिलापत्र हेर्दा जिल्ला सिराहा गा.वि.स माडर वडा नं. २ को नि.नं. २०१ को ०-७-९ जग्गा मध्ये उत्तर तर्फबाट ०-३-१४-^१/_२ जग्गा समेत सीताराम यादवले पाउने गरी मिलापत्र भएको देखियो । सीतारामले आफ्नो अंश भागमा

परेको उक्त जग्गा मिलापत्रबमोजिम आफ्ना नाममा दा.खा. नामसारी गराउन बाँकी नै रहेको अवस्थामा लखनदासका छोरा प्रतिवादी चन्देश्वर यादवले बाबु लखन दासको २०४८ साल असोज महिनामै मृत्यु भएको र निजको हकखाने आफूमात्र भएको भनी नामसारी गरी पाउन निवेदन गरी उक्त कि.नं. २०१ कि.का. हुँदै कायमी कि.नं. २८४ को ०-५-४-^१/_२ जग्गा मालपोत कार्यालय सिराहाबाट मिति २०५१।४।१२ मा निजका नाममा नामसारी हुने गरी निर्णय भएको देखियो । तत्पश्चात उक्त कि.नं. २८४ को ०-५-४-^१/_२ जग्गा मध्ये दक्षिण तर्फबाट ०-२-७ जग्गा मिति २०५२।२।१७ मा कपिलदेव यादवलाई हालैको बकसपत्र गरी दिई चन्देश्वरका नाममा बाँकी रहेको कि.नं. ३२५ को ०-२-१७-^१/_२ जग्गा मध्ये दक्षिण तर्फबाट कि.का. भै कायमी कि.नं. ४२० को ०-१-५-^१/_२ जग्गा विपक्षी पाण्डव प्रसादलाई मिति २०५८।१।४ मा राजीनामा गरी दिई बाँकी कि.नं. ४२१ को ०-१-१२ जग्गा विपक्षी चन्देश्वरका नाममा बाँकी भै कायम रहेको देखियो ।

वादीले आफ्नो हक भोग चलनमा रहेको उक्त कि.नं. ४२० को जग्गा विपक्षी चन्देश्वरले विपक्षी पाण्डव प्रसाद यादवलाई राजीनामा गरी दिएको कुरा मिति २०६२।१०।२७ मा थाहा पाई मुलुकी ऐन जग्गा पजनीको महलको १७ को हदम्याद भित्रै भनी मिति २०६२।११।२ मा फिराद दायर गरेको देखिन्छ । प्रतिवादी पाण्डव प्रसादले उक्त जग्गा राजीनामाबाट खरीद गरि लिएको मिति २०५८।१।४ देखिनै उक्त जग्गाको उत्तर दक्षिण तर्फ पक्की पर्खाल लगाई भोगचलन गरी आएको भनी जिकिर लिएकोमा शुरु अदालतको आदेशानुसार मिति २०६३।११।२६ मा डोरबाट भई आएको शुरु मिसिल संलग्न नक्सा मुचुल्का हेर्दा विवादित कि.नं. ४२० को जग्गा न.नं. १ र ३ मा उल्लेख भई उक्त जग्गाको उत्तर र दक्षिणतर्फ पर्खाल लगाई पाण्डव प्रसादले भोग गरेको भनी जनिई नक्सा मुचुल्कामा बस्ने सबैले पाण्डव प्रसादले पहिले देखिनै पक्की पर्खाल लगाई भोगी आएको भनी लेखाई दिएको देखिन्छ भने वादी वा.स. नागेश्वर यादवले उक्त नक्शा मुचुल्काको रोहवरमा बसी सहीछाप गर्दा उक्त पर्खाल सम्बन्धमा सो मुचुल्काको ब्यहोरालाई खण्डन गर्न सकेको देखिएन । प्रतिवादी पाण्डव प्रसादले जग्गा खरीद गरे देखिनै पर्खाल लगाई घेरवेर गरी भोग चलन गरी आएको भनी लिएको जिकीर भै आएको उक्त नक्सा मुचुल्काले समर्थन गरेको देखियो । यसरी २०५८ सालमै प्रतिवादीले उक्त जग्गामा पर्खाल

लगाई भोग गरेको कुरा स्थापित भई रहेकोमा मिति २०६२।१०।२७ मा मात्र थाहा पाई ज.प. को १७ नं. को हदम्यादभित्र भनी फिराद गरेकोमा उक्त नं. मा भएको कानूनी व्यवस्था हेर्दा एकाको हकको जग्गा अर्काले दर्ता गराएकोमा थाहा पाएको मितिले ६ महिना भित्र नालिस दिनुपर्ने भन्ने उल्लेख भएको र प्रतिवादीले पर्खाल लगाई भोग गरेको कुरा समयमै थाहा पाउन नसकेको विश्वसनीय आधार कारण यी पुनरावेदक वादीले देखाउन सकेको समेत नदेखिँदा उक्त हदम्याद सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाले निजलाई मद्दत गर्न नसकी यस अदालतबाट मुद्दा दोहोर्न्याई हर्ने निस्सा प्रदान गर्दा लिइएको आधार कारण र पुनरावेदक तर्फका विद्वान कानून व्यवसायीको बहस जिकीरसँग सहमत हुन सकिएन ।

अतः माथि उल्लिखित आधार कारणबाट दावीको कि.नं. ४२० को जग्गाका सम्बन्धमा वादीले लिएको फिराद दावी मुलुकी ऐन, जग्गा पजनीको १७ नं. को हदम्याद भित्रको नदेखिँदा खारेज हुने ठहर्न्याई शुरु सिराहा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६४।९।२५ मा भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०६७।५।७ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी नियमानुसार मिसिल बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलाश अधिकृत :- सन्तोषप्रसाद पराजुली

कम्प्यूटर टाईप गर्ने :- मन्दिरा रानाभाट

इति सम्बत् २०७१ साल फाल्गुन महिना १८ गते रोज २ शुभम्..... ।